

Arvoisa puhemies,

Valtioneuvoston valmisteleva digitaalisen kompassin päivitys maalaa kuvan hallituksesta, joka ei täysin ymmärrä, miten valtavan yhteiskunnallisen murroksen äärellä olemme.

Strategiassa listataan sinänsä perusteltuja tavoitteita: turvallisuus, osaaminen, sujuvat palvelut, kilpailukyky ja tehokkuus. Digitalisaatio ja tekoäly voidaan valjastaa noiden tavoitteiden saavuttamiseksi, mutta se vaatii kokonaisvaltaista ymmärrystä muutoksen suunnasta. Strategia on kelvollinen alku, mutta se jättää huomiotta monta kestävän tulevaisuuden kannalta keskeistä kysymystä.

Arvoisa puhemies, julkisessa keskustelussa eletään varsinaista digitalisaation hybristä. Tekoälyn, datakeskusten ja palveluiden sähköistymisen tuottavuusvaikutuksiin suhtaudutaan paikoitellen jopa naiivilla optimismilla, ja tämä heijastuu myös valtioneuvoston digikompassiin.

Hallitus tavoittelee julkisen hallinnon tekoälymuutoksella 20 prosentin tuottavuusparannusta vuoteen 2031 mennessä. Useiden asiantuntijoiden mukaan tavoitteen saavuttaminen tällä aikataululla on hyvin epävarmaa, jopa "silkkää fantasiaa", kuten Keski-Uudenmaan AI-projektipäällikkö Jarmo Pulkkinen on asian muotoillut. Tekoäly ei itsessään tuota tehokkuutta, vaan sitä täytyy osata hyödyntää. Tällä hetkellä julkisen sektorin järjestelmät ja osaaminen ovat puutteellisia. Kuvaannollisesti sanoen on hyödytöntä investoida polkupyörään, mikäli paikalla olijoista kukaan ei tiedä, kuinka sitä ajetaan. Toistaiseksi hallitus on varannut valtionhallinnon tekoälyinvestointiohjelmaan kymmenen miljoonaa euroa, kun Pulkkinen arvion mukaan laajempi tarve on lähempänä puolta miljardia.

Digikompassi ei tunnista tämän siirtymävaiheen haasteita, eikä niitä kykene ratkaisemaan yksikään sellainen hallitus, joka joutuu velkajarrun sanelemana kieltäytymään jokaisesta rahaa vaativasta investoinnista.

Arvoisa puhemies, digikompassin tavoitteena on parempi osaaminen, mutta Orpon hallitus on itse kampittanut tavoitetta koulutusleikkauksilla ja maahanmuuton kiristyksillä. Digikompassi tunnistaa kasvavan osaajien tarpeen, mutta samalla hallitus on poistanut aikuiskoulutustuen ja kiristänyt EU- ja ETA-alueiden ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden

lukuvuosimaksuja. Vastaukset hallituksen toiveisiin eivät tipu taivaalta, vaan sekä rahoituksen että lainsäädännön tulisi vastata yhteiskunnallisiin tarpeisiin. Nyt näin ei ole alkuunkaan.

Digikompassi tavoittelee sujuvampia ja saavutettavampia palveluita kaikille, mikä on tavoitteena erittäin hyvä. On kuitenkin huomioitava, että ikääntyvässä valtiossa emme pääse tilanteeseen, jossa kaikilla on pääsy digitaalisiin palveluihin tai osaamista käyttää niitä. Meidän on jatkossakin kyettävä takaamaan riittävä tuki ikäihmisille ja muille apua tarvitseville.

Arvoisa puhemies, on huomionarvoista, että digikompassi asettaa keskeiseksi tavoitteekseen hyvinvoinnin mutta ei käsittele ihmisten toimeentuloa. Tekoälymurros ei ainoastaan muuta työn luonnetta vaan pakottaa meidät pohtimaan ihmisen ja työn välistä suhdetta, toimeentuloa ja yhteiskunnan roolia muutoksessa.

Millä takaamme kaikkien riittävän toimeentulon, jos siirtymävaihe aiheuttaa laajaa työttömyyttä ja tarpeen kouluttautua uudelleen? Miten varmistamme, että murroksen seurauksena on enemmän hyvinvointia kaikille eikä hyötyjä vain harvoille? Miten takaamme, että digitalisaatio palvelee ihmisten arkea eikä jätä jälkeensä vain työttömyyttä, epävarmuutta, kasvavia elinkustannuksia ja datakeskusjättien raivaamia entisiä metsiä?

Arvoisa puhemies, näenkin, että olemme keskellä jotain niin vierasta, että tähänastinen strategisointi ei riitä.

Ei riitä, että keskustelemme tulostavoitteista ja digialustoista; samalla täytyy keskustella myös sosiaaliturvan rakenteista, koulutusjärjestelmästä ja demokratiasta. Uusia välineitä ei voi vain survoa vanhoihin rakenteisiin ja odottaa, että lopputulos paranee.

Nyt vaadittaisiin rohkeutta tehdä isommin kuin valtioneuvoston strategia kaavailee. Ihmiset, työmarkkinat ja toimeentulo eivät sopeudu murrosvaiheeseen itsestään, vaan seuraavaksi meiltä kysytään uskallusta muuttaa kaikki rakenteet kriisin- ja muutoksenkestäviksi. Digitalisaation onnistuneen hyödyntämisen tulee tarkoittaa parempaa arkea, parempaa toimeentuloa, vähemmän työn kuormitusta, enemmän mahdollisuuksia ja tasaisemmin jaettu hyötyjä kaikille.

Hyvinvoinnin pitäisi olla strategian varsinainen päämäärä. Kaikki muu on vain väline siihen pääsemiseksi.